Шифр «Соціально-економічна безпека»

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА РОБОТА

на тему:

«Вплив соціальної безпеки на активізацію ломбардної діяльності в Україні»

2019 рік

ЗМІСТ

Вступ 3

Розділ 1. Характеристика діяльності ломбардів на ринку фінансових послуг України 4

Розділ 2. Аналіз і оцінка рівня соціальної безпеки України 12

Розділ 3. Моделювання впливу соціальної безпеки на розвиток ломбардної діяльності в Україні 21

Висновки 28

Список використаних джерел 29

Додатки 34

ВСТУП

На рівень ефективності функціонування національної економіки будь-якої держави значною мірою впливає ступінь її соціально-економічного розвитку. Політика соціально-економічного розвитку тієї, чи іншої держави визначається формуванням цілей, досягнення яких допоможе забезпечити гармонійний та комплексний розвиток продуктивних сил, з обґрунтуванням економічних, організаційних та інституційних важелів ринкових перетворень.

На сучасному етапі розвитку Україна переживає важкі часи, коли виникає низка економічних, політичних та соціальних загроз і ризиків, що викликають потребу в створенні дієвих механізмів та інструментів протидії та створення ефективної системи безпеки. Соціальна напруженість в Україні стабільно посилюється, знижується життєвий рівень та добробут населення. Негативні тенденції, які мають місце у соціальній сфері та накопичені соціальні проблеми сприяють активізації розвитку ломбардів на ринку фінансових послуг. Ситуація, яка склалася на фінансовому ринку є показовою при визначенні актуальності проблеми взаємообумовленості соціальної безпеки та діяльності ломбардів в Україні.

Мета роботи − дослідити взаємозалежність між ломбардною діяльністю та станом соціальної безпеки в Україні.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення наступних завдань:

– здійснити аналіз і оцінювання стану соціальної безпеки України;

– визначити напрями підвищення захищеності населення України у контексті забезпечення його соціальної безпеки;

– розкрити основи ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг України;

– здійснити оцінку ломбардної діяльності в Україні;

– виявити залежність між показниками ломбардної діяльності та індикаторами соціально-економічної безпеки України.

Наукова новизна роботи полягає у здійсненні оцінки рівня соціальної безпеки і діяльності ломбардів на фінансовому ринку України у період з 2014 по 2018 роки та моделюванні взаємозалежності між ними, шляхом проведення кореляційного аналізу двома сукупностями показників.

Деякі аспекти наукової роботи були висвітлені у статті Бережецької Т.О. «Аналіз індикаторів та оцінка стану соціальної безпеки в Україні» у електронному фаховому виданні «Ефективна економіка» № 11, 2019 року.

Також деякі результати дослідження були представлені на Міжнародному форумі «Актуальні проблеми та перспективи розвитку національного господарства в умовах глобальної нестабільності» та на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами».

РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ЛОМБАРДІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Ринок фінансових послуг являє собою систему економічних і правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або випуском та обігом фінансових активів. Крім того, він являє механізм перерозподілу капіталу між інвесторами і позичальниками за допомогою фінансово-кредитних інститутів – професійних учасників ринку фінансових послуг на основі попиту та пропозиції на капітал.

Сутність ринку фінансових послуг розкривається в його функціях:

– мобілізація заощаджень приватних осіб, приватного бізнесу, державних органів, інвесторів, у тому числі зарубіжних, з наступною трансформацією грошових коштів у позичковий та інвестиційний капітал;

– реалізація вартості, втіленої у фінансові активи, й організація процесу їх доведення до споживачів (покупці, вкладники);

– перерозподіл грошових коштів підприємств та організацій з метою ефективного їх використання на взаємовигідних умовах;

– фінансове обслуговування й фінансове забезпечення процесів інвестування з урахуванням найефективніших напрямів використання капіталу;

– вплив на грошовий обіг та прискорення обороту капіталу, що сприяє активізації економічних процесів;

– формування ринкових цін на окремі види фінансових активів;

– страхова діяльність і мінімізація ризиків;

– обслуговування бюджетного процесу та кредитування уряду (місцевих органів самоврядування) шляхом розміщення урядових і муніципальних цінних паперів;

– розподіл державних кредитних ресурсів та розміщення їх серед учасників економічного кругообігу [1].

Організаційна структура ринку фінансових послуг включає різні фінансові інститути (фінансово-кредитні банківські й небанківські установи, страхові компанії, інститути спільного інвестування і т. ін.).

Сегментація ринку фінансових послуг може здійснюватися за видами фінансових активів, які є об’єктом купівлі-продажу і використання котрих визначає характер договірних відносин. З огляду на це можна виокремити послуги, які надають фінансові посередники на кредитному, страховому, валютному ринках, на ринку грошей, цінних паперів (рис. 1.1).

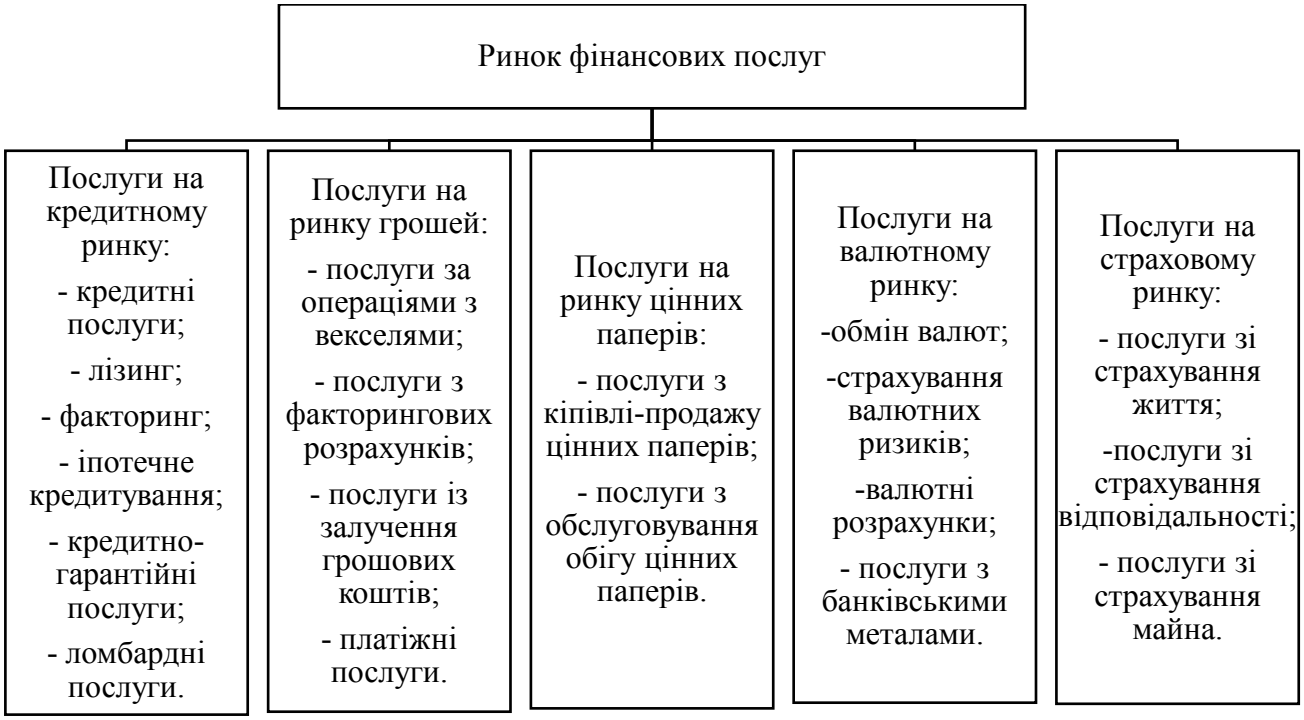

Рис. 1.1. Сегментація ринку фінансових послуг за видами фінансових активів

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», учасниками ринку фінансових послуг є суб’єкти підприємницької діяльності, які мають право здійснювати діяльність із надання фінансових послуг на території України, та споживачі таких послуг.

Продавці й покупці фінансових активів (послуг) складають групу прямих учасників ринку фінансових послуг, які здійснюють на ньому основні функції у проведенні фінансових операцій, пов’язаних з наданням фінансових послуг.

Одним із суб’єктів ринку фінансових послуг є ломбарди. В Україні ломбарди набули статусу фінансової установи з прийняттям у 2001 р. Закону

України № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2].

Ринок ломбардних послуг – це система економічних відносин, які виникають з приводу купівлі-продажу специфічного товару «ломбардні послуги» в процесі задоволення суспільних потреб у кредитуванні під заставу рухомого майна. Цей ринок складається в умовах множинності осіб, які потребують позичкових ресурсів. Ринок ломбардних послуг можна представити у вигляді наступної схеми (рис. 1.2).

Ломбардні послуги кваліфікуються як фінансові послуги, що надаються фізичним чи юридичним особам у формі позичення коштів ломбардною установою під заставу товарів або валютних цінностей. Об'єктом ломбардної послуги є зворотний рух вартості між кредитором і позичальником на умовах оплати.

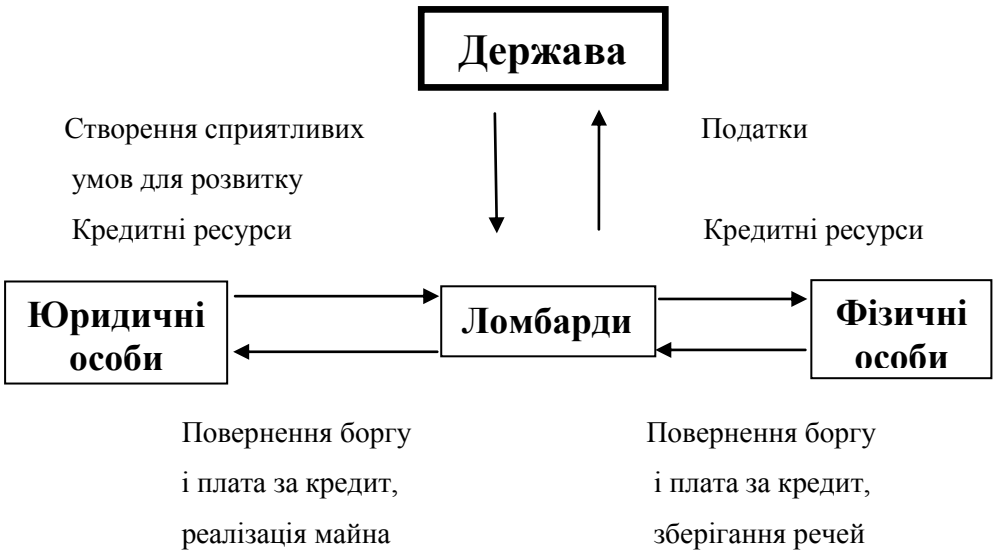

Рис. 1.2. Структура ринку ломбардних послуг

Предметом ломбардних послуг є:

− надання грошових позичок під заставу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння у виробах і брухті;

− приймання на зберігання виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;

– реалізація невикуплених виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння у порядку, передбаченому постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 № 727 до Державної скарбниці НБУ;

– надання грошових позичок під заставу рухомого майна з прийманням закладеного рухомого майна на збереження ломбарду (заклад), у тому числі предметів домашнього вжитку та особистого користування;

– надання грошових позичок під заставу нерухомого майна (іпотека), у тому числі землі, споруд, будівель, квартир, будинків, а також підприємств та їхніх структурних підрозділів як цілісних майнових комплексів;

– надання грошових позичок під заставу цінних паперів;

– надання грошових позичок під заставу майнових прав;

– збереження закладеного, а також іншого майна фізичних і юридичних осіб у сейфах, складах та інших сховищах ломбарду;

– реалізація не викупленого закладеного майна через пункти реалізації ломбарду, а також мережу магазинів роздрібної, комісійної й оптової торгівлі, а також аукціони, публічні торги [3].

У табл. 1.1 подано основні показники діяльності ломбардів в Україні протягом 2014-2018 років [4].

Таблиця 1.1

Основні показники діяльності ломбардів

Показники	Роки					Відхилення	
	2014	2015	2016	2017	2018	Абс.	Відн.
Кількість ломбардів	477	482	456	415	359	-118	-24,7
Активи, млн.грн.	1710,3	2218,6	3317,7	3763,7	3721,3	2011	117,6
Власний капітал, млн.грн.	970,4	1100,2	1481,6	1648,5	1867,2	896,8	92,4
Сума наданих фінансових кредитів під заставу, млн.грн.	8410,8	12459,7	16718	16389	16442,3	8031,5	95,5
Сума погашених фінансових кредитів, млн.грн.	8202,3	12155,3	16414,7	16395,9	16139,7	7937,4	96,8
Загальна сума отриманих доходів, млн.грн.	1996,6	2 500,9	3217,1	3358,7	3450,5	1453,9	72,8
Загальна сума витрат, млн.грн.	1877,6	2 290,7	3045,3	3177,3	3354,3	1476,7	78,6

Починаючи з 2016 по 2018 рік включно можна спостерігати спадну динаміку кількості ломбардних установ. Разом з цим цей показник не засвідчує погіршення діяльності на ринку ломбардних послуг, оскільки при цьому має місце зростання певних показників що характеризують фінансову діяльність ломбардів, поряд з відкриттям філій цих установ. Аналіз офіційних даних Національної комісії з регулювання ринку фінансових послуг, саме ломбардної діяльності, свідчить про зростання, власного капіталу ломбардів який має тенденцію до росту. Одночасно не вдалося виявити такої ж тенденції щодо активів, оскільки активи ломбардів коливаються. Частка власного капіталу у активах також має змінний характер.

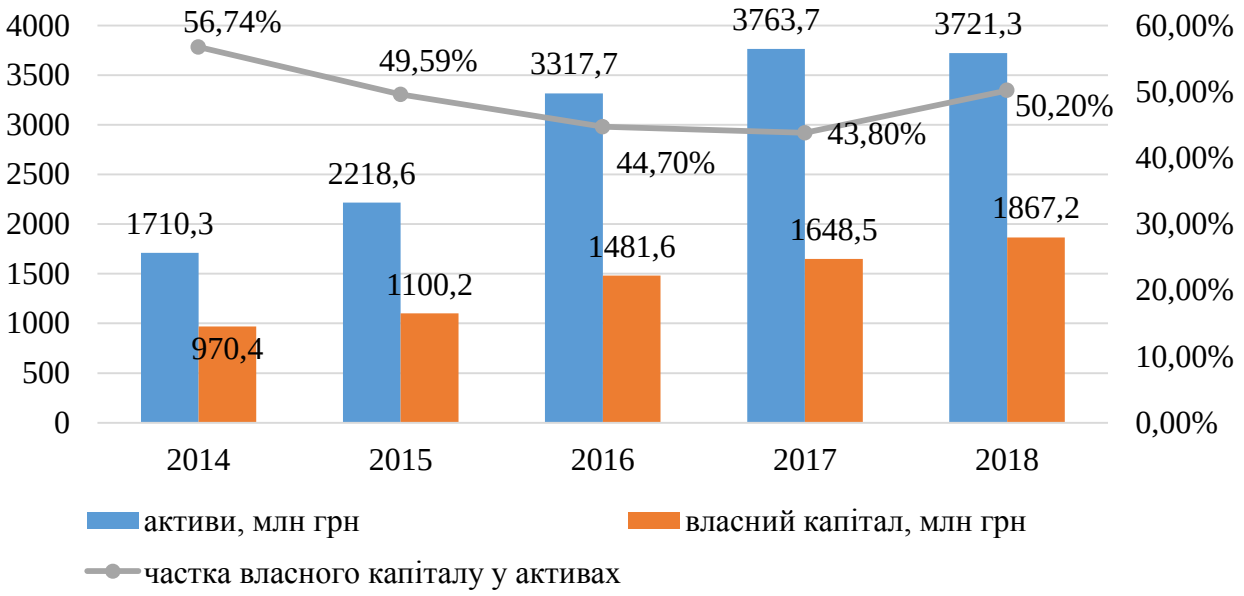

Рис. 1.3. Динаміка активів та власного капіталу ломбардів

У результаті аналізу виявлено, що загальна динаміка фінансово-економічної діяльності ломбардів є позитивною незважаючи на зменшення їх кількості. Основні показники демонструють тенденцію до збільшення, що свідчить про позитивні перспективи розвитку ринку ломбардних послуг. При цьому слід зазначити, що активізація діяльності ломбардів спостерігається за нестабільної економічної ситуації в країні. В цих умовах спроможність банків до кредитування та інших суб'єктів ринку фінансових послуг суттєво знижується, що сприяє попиту на послуги ломбардів.

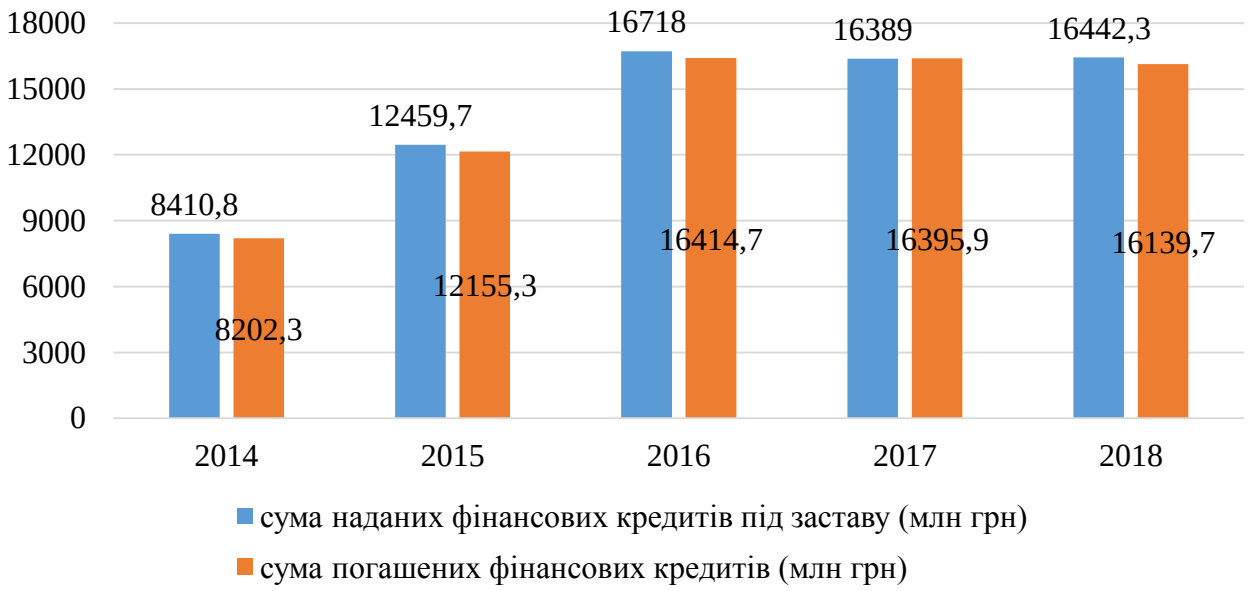

Рис. 1.4. Динаміка наданих та погашених фінансових кредитів

Основним видом діяльності ломбардів як учасників ринку фінансових послуг є надання миттєвих і короткострокових позик на власний ризик під заставу майна споживачів цих послуг. Фінансові послуги ломбардів є одними з найпростіших і найзручніших видів кредитування населення. Надаючи короткострокові готівкові кредити, ломбарди тим самим задовольняють нагальні потреби фізичних осіб у коштах на певний термін, сприяючи підвищенню їх платоспроможності.

Перевагами використання населенням послуг ломбардів є [8]:

— швидка процедура оформлення позики;

— не підтверджується платоспроможність клієнта – достатньо надати ліквідний предмет застави і документ, що засвідчує особу;

— наявність права клієнта виплатити борг достроково, не віддаючи проценти за весь термін кредитування, а тільки за період фактичного використання кредиту;

— можливість зменшення суми заборгованості шляхом часткового її погашення або процентів за користування;

— можливість продовження договору позики не втрачаючи заставне майно;

— - людині психологічно легше у разі нагальної потреби звернутися до ломбарду і навіть, у найгіршому випадку, втратити об’єкт закладу (хоча у ломбарді його можна перезакласти), ніж залишитися без квартири або автомобіля, які найчастіше виступають заставою у банку;

— застосування сучасних технології у спілкуванні з позичальниками: знижки та бонуси за відсотком постійним клієнтам, оцінювання майна під заставу майже за ринковою вартістю, відмова від штрафів за прострочення платежів за заставлене майно, погодження на відтермінування платежу.

Ломбарди часто у порушення наявних правил не ведуть базу клієнтів, в якій має бути інформація про повне ім’я позичальника, паспортні дані, місце проживання. В електронній системі ломбардів часто відсутня інформація про дату та номер договору, опис предмета застави, суму до повернення заставодавцю, заборгованість за договором, що перешкоджає поліцейським розслідуванням справ з крадіжок цінних речей. Ломбарди активно застосовуються приховані схеми фактичного продажу об’єктів застави за згодою клієнтів.

За ломбардними кредитами найчастіше звертаються підприємці-початківці або власники мікро- та малих підприємств, оскільки банки, хоча і надають кредити під 15-30% річних, але йдуть на це неохоче, а термін розгляду документів потенційного позичальника в банку коливається від кількох днів до кількох тижнів, а результат розгляду непередбачуваний. Останнім часом збільшилася кількість позичальників, які надають під заставу автомобілі та квартири, а також земельні ділянки.

Суттєвим недоліком ломбардного кредитування для клієнта є досить висока відсоткова ставка, але одночасно задовольняється потреба у невеликих сумах грошей на короткий строк. Так в Україні середня сума ломбардного кредиту коливається в межах 300-650 грн., середній термін кредиту – 10-12 днів, а процентні ставки – від 0,3 до 1 % на день [9]. Фактично така висока процентна ставка, коли клієнт платить від 27-93% на місяць, тобто 324-1116 % річних [10] є податком на бідність, бо заможні верстви населення за незначним

винятком екстраординарних ситуацій не користуються позиками ломбардів. Висока відсоткова ставка впливає на строк кредитування, тому, що чим більший відсоток, тим на менший термін надається позика.

Отже ломбарди мають не дуже добру репутацію серед населення, хоча поступово рівень негативності сприйняття і ломбардної діяльності, і звернення до послуг ломбардів знижується.

Зростання попиту населення на послуги ломбардів пояснюється в першу чергу погіршенням соціальних показників: охорона здоров’я та безпека; життєвий рівень; матеріальна забезпеченість; структура особистого споживання; пенсійне забезпечення; соціальна напруженість; житлові умови; рівень злочинності. Тому правомірно стверджувати, що ломбарди виконують функцію соціально-економічного стабілізатора в умовах економічних змін негативного характеру в країні або в житті окремої людини. Так як послуги ломбардів орієнтовані на оперативну фінансову підтримку фізичних осіб, які відчувають тимчасові соціальні труднощі.

Реалізація кредитних відносин в Україні забезпечується функціонуванням Національного та комерційних банків, а також небанківських фінансово-кредитних установ: бірж, кредитних спілок і ломбардів, роль яких у сучасній ринковій економіці постійно зростає.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ І ОЦІНКА РІВНЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сьогодні соціальна напруженість в Україні стабільно посилюється, знижується життєвий рівень та добробут населення. Негативні тенденції, які мають місце у соціальній сфері та накопичені соціальні проблеми сприяють появі загроз національній безпеці та заважають розвитку суспільства. Тому дослідження стану соціальної безпеки в Україні з метою розробки превентивних заходів та недопущення загроз, які можуть дестабілізувати соціальну та інші сфери є дуже актуальною проблемою у сучасних умовах розвитку суспільства.

Для дослідження стану соціальної безпеки використовуються різні методики. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, від 29.10.2013 №1277, визначення інтегральної оцінки економічної безпеки здійснюється у такому порядку [11]:

1) формування множини (переліку) індикаторів;

2) визначення характеристичних значень індикаторів;

3) визначення вагових коефіцієнтів;

4) розрахунок інтегральних індексів за окремими сферами економіки та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому.

Формування переліку індикаторів для оцінювання рівня економічної безпеки, згідно з вищезазначеними Методичними рекомендаціями, здійснюється на основі відбору показників, що найповніше характеризують кожен із субіндексів, з урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання, напрацювань українських та міжнародних учених у сфері економічної безпеки, показників економічної безпеки, визначених профільними міжнародними організаціями, нормативними документами ЄС тощо, цільових орієнтирів, установлених у національних програмах розвитку [11].

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 №1277, присвоєння характеристичних значень для кожного з індикаторів відбувається так [11]:

$$\begin{aligned} y_0 &= x_0; \\ y_{крит} &= x_{крит}; \\ y_{небезп} &= x_{небезп}; \\ y_{нездв} &= x_{нездв}; \\ y_{здв} &= x_{здв}; \\ y_{опт} &= x_{опт}, \end{aligned} \tag{2.1}$$

де x — величина (статистичні дані) індикатора;

y — характеристичне значення індикатора;

x_0 — величина індикатора, яка характеризується, як мінімальний або абсолютно небезпечний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0;

$x_{крит}$ — величина індикатора, яка характеризується, як критичний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,2, або 20% оптимального значення;

$x_{небезп}$ — величина індикатора, яка характеризується, як небезпечний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,4, або 40% оптимального значення;

$x_{нездв}$ — величина індикатора, яка характеризується, як незадовільний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,6, або 60% оптимального значення;

$x_{здв}$ — величина індикатора, яка характеризується, як задовільний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,8, або 80% оптимального значення;

$x_{опт}$ — величина індикатора, яка характеризується, як оптимальний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 1, тобто дорівнює оптимальному значенню. Нормування індикаторів відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України

від 29.10.2013 №1277, здійснюється за допомогою лінійної функції таким чином, щоб характеристичні значення індикаторів потрапляли в зіставні за величиною інтервали. Перехід від абсолютних до нормованих значень індикаторів дозволяє вимірювати індикатори за шкалою від 0 до 1 або у відсотках: 0 відповідає 0%, 1 — 100%. Таким чином, отримане нормоване значення індикатора характеризує своєю величиною ступінь наближення до оптимального значення 1.

Усі індикатори оцінювання економічної безпеки, відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013, поділяються на:

— стимулятори (показники, які позитивно впливають на коефіцієнт економічної безпеки, сприяють підвищенню рівня безпеки);

— дестимулятори (показники, які негативно впливають на коефіцієнт економічної безпеки, тобто знижують рівень економічної безпеки та визначають низькі коефіцієнти безпеки).

Перелік індикаторів оцінювання соціальної безпеки та їхні значення для нормування подано у Додатку А [11]. Дослідимо становище соціальної безпеки в Україні за останні 5 років (2014 − 2018 рр.), шляхом аналізу індикаторів оцінювання соціальної безпеки.

Таблиця 2.1

Динаміка індикаторів соціальної безпеки України за 2014 – 2018 роки

Назва індикатора	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6
Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів, %	19,6	22,2	20,2	23,5	23,1
Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	3,0	3,2	3,4	4,2	4,4
Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів	1,6	1,5	1,4	1,3	1,8

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів	4,4	4,5	4,2	4,5	4,7
Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, %	57,0	57,8	56,0	54,8	54,1
Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків ВВП	3,6	3,6	3,2	3,4	3,3
Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, % ВВП	6,4	5,8	5,4	6,0	5,9
Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення	45,1	37,2	40,2	43,1	40,9
Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення	59,6	56,0	54,8	52,0	51,4
Загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, відсотків до загальної чисельності постійного населення у віці 6—17 років	78,4	78,5	78,5	79,1	78,5
Сума невиплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітного року, %	2,2	7,0	4,8	3,4	3,7
Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення)	1236	1327	1398	1241	1205
Рівень зайнятості населення у віці 15—70 років, відсотків населення відповідної вікової групи	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1
Відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-28 та в Україні, разів	15,07	20	17,54	13,67	13,32

Аналіз індикаторів показав, що на оптимальному рівні знаходяться лише 3 індикатори: відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу; співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів); загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів.

Рис. 2.1. Динаміка відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу за 2014 − 2018 рр.

Починаючи з 2014 року можна спостерігати збільшення рівня показника «відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу», значення якого вже у цьому році (3,0 разів) досягає оптимального, а далі, протягом кожного наступного року до 2017 р. навіть перевищує оптимальне значення і в 2018 році дорівнює 4,4 разів. Оскільки, даний індикатор є стимулятором, його збільшення сприяє покращенню стану соціальної безпеки України.

Проаналізувавши динаміку індикатора «співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення» за 2014 − 2018 рр., можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду цей показник залишався майже сталим і був наближений до оптимального значення.

Протягом досліджуваного періоду значення загальної чисельності учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів були наближені до оптимального, і мала місце тенденція до збільшення цього індикатору, що досить позитивно вплинуло на стан соціальної безпеки України в 2014 − 2018 рр.

На задовільному рівні знаходяться 3 індикатори: частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими

75% медіанного рівня загальних доходів (має тенденції до зниження до незадовільного рівня); обсяг видатків зведеного бюджету на освіту; рівень зайнятості населення у віці 15 − 70 років (має тенденції до зниження до незадовільного рівня).

Показник «частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75% медіанного рівня загальних доходів» є дестимулятором і найвищого рівня він досяг у 2017 році (23,5%), що більше, ніж незадовільне значення даного показника. Для того, щоб покращити ситуацію у майбутньому, необхідно підвищити соціальні стандарти, розмір мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму.

Зобразимо динаміку частки населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів протягом 2014 − 2018 рр. графічно (рис.2.2).

Рис. 2.2. Динаміка частки населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів протягом 2014 − 2018 рр.

Протягом 2014 − 2016 рр. обсяг видатків зведеного бюджету на освіту мав тенденції до зменшення і з оптимального рівня знизився до незадовільного

рівня. Але у 2017 році він збільшився, порівняно з попередніми роками і дещо наблизився до задовільного рівня. Така статистика свідчить, що протягом досліджуваного періоду рівень даного показника був недостатнім. Для покращення ситуації у майбутньому, необхідно модернізувати освітню політику відповідно до вимог сучасності, збільшити видатки зведеного бюджету на освіту

Рівень зайнятості населення у віці 15 − 70 років у 2014 році був близьким до оптимального рівня, проте почав наближатись до задовільного рівня. До кінця досліджуваного періоду значення даного показника знаходилось на незадовільному рівні, що відповідно вплинуло на стан соціальної безпеки у 2014 − 2018 рр. і свідчило, зокрема, про не надто високий рівень зайнятості населення у віці 15 − 70 років. Така статистика спричинена незадоволенням населення низьким рівнем зарплати, важкими умовами праці.

Незадовільний рівень мають 2 індикатори: відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність (має тенденції до зниження до небезпечного рівня); сума невиплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітного року.

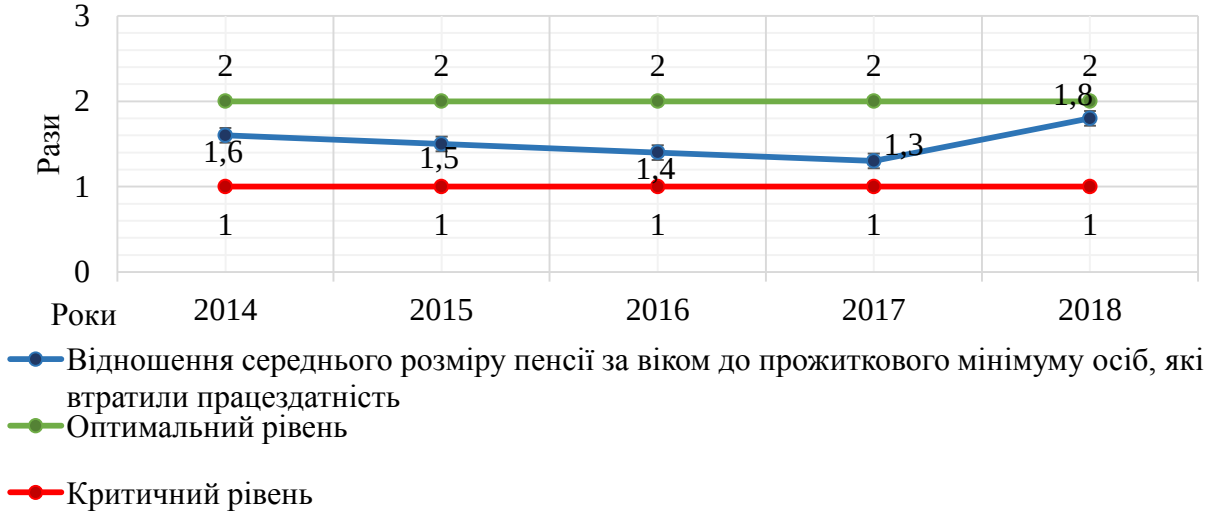

Рис. 2.3. Динаміка відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність за 2014 − 2018 рр.

Проаналізувавши результати розрахунків, наведених у табл. 2.1, можна зробити висновок, що протягом 2014 − 2018 рр. значення відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність має тенденції до зменшення. Найменшого значення цей показник досяг у 2017 році (1,3 раза), яке наближене до небезпечного рівня. Так як цей показник є стимулятором, його зменшення протягом досліджуваного періоду негативно вплинуло на стан соціальної безпеки України у 2014 − 2017 рр. і свідчить, зокрема, про погіршення рівня життя пенсіонерів, про низький рівень пенсійного забезпечення внаслідок значного розшарування населення за рівнем доходів та недосконалого пенсійного законодавства. Для покращення ситуації, необхідно, перш за все, підвищити пенсії та збільшити прожитковий мінімум осіб, які втратили працездатність.

Перевищують критичний рівень аж 5 індикаторів: частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств; обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я (у 2014 − 2018 рр.); чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті; чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті.

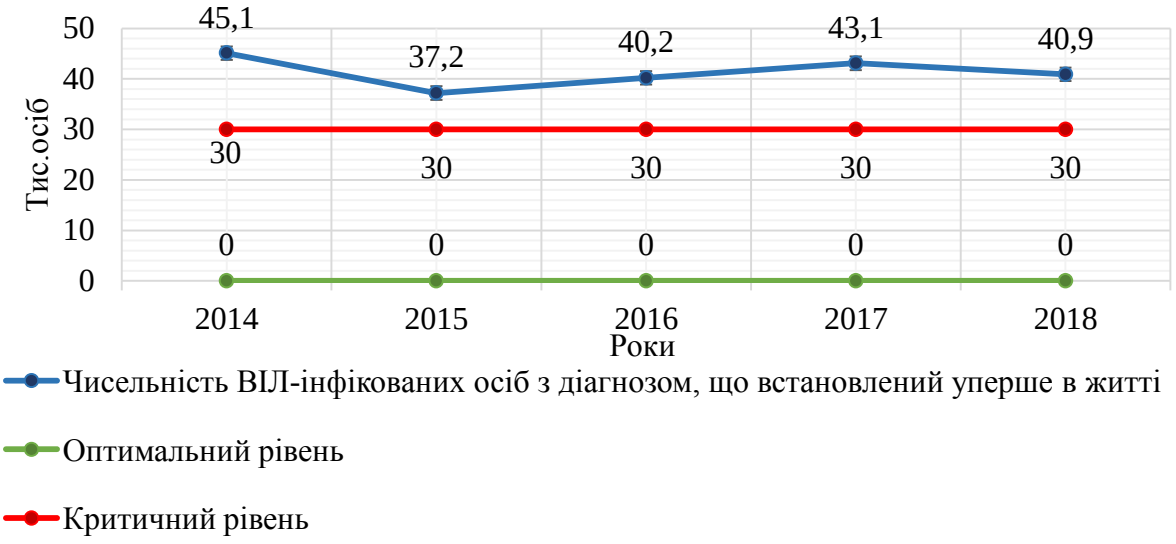

Рис. 2.4. Динаміка чисельності ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення за 2014 − 2018 рр.

Динаміка значень даного індикатора протягом досліджуваного періоду свідчить про те, що чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті у 2014 − 2018 рр. значно перевищувала критичний рівень, що негативно вплинуло на стан соціальної безпеки у цей період. Для того, щоб покращити ситуацію у майбутньому, необхідно здійснити реформування медичної системи, зокрема, виділити більше фінансових ресурсів для лікування ВІЛ-інфікованих осіб.

Проаналізувавши динаміку чисельності хворих на активний туберкульоз з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення за 2014 − 2018 рр., можна зробити висновок про існування тенденції до зниження значення даного показника, але протягом усього досліджуваного періоду, значення цього індикатора все-одно були дуже наближені до критичного рівня. Така ситуація негативно вплинула на стан соціальної безпеки. Для того, щоб покращити ситуацію у майбутньому, необхідно здійснити реформування медичної системи, зокрема, виділити більше фінансових ресурсів для лікування хворих на активний туберкульоз.

Аналіз індикаторів соціальної безпеки України та оцінка ступеня наближення до оптимальних значень наведена у Додатку Б.

Найбільшими проблемами, які заважали забезпеченню високого рівня соціальної безпеки протягом досліджуваного періоду стали: фінансово-економічна криза; ризики бідності, безробіття; ризики з невиплати (заборгованості) заробітної плати працівникам; низький рівень пенсійного забезпечення; корупція; велика кількість захворювань та недостатній рівень фінансування у сфері охорони здоров’я населення тощо [12].

РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА РОЗВИТОК ЛОМБАРДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Діяльність ломбардів із надання фінансових кредитів є однією з найпростіших форм забезпечення термінових потреб населення у невеликих грошових коштах на короткі періоди.

Зростання попиту населення на послуги ломбардів пояснюється в першу чергу погіршенням соціальних показників: охорона здоров’я та безпека; життєвий рівень; матеріальна забезпеченість; структура особистого споживання; пенсійне забезпечення; соціальна напруженість; житлові умови; рівень злочинності. Тому правомірно стверджувати, що ломбарди виконують функцію соціально-економічного стабілізатора в умовах економічних змін негативного характеру в країні або в житті окремої людини. Так як послуги ломбардів орієнтовані на оперативну фінансову підтримку фізичних осіб, які відчувають тимчасові соціальні труднощі.

Вище зазначені показники є компонентами соціальної безпеки країни. Соціальну безпеку країни найчастіше розглядають як стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від впливу низки загроз, що є наслідком реалізації заходів соціального забезпечення в країні [13, 14].

Звичайно, навіть на перший погляд зв'язок масштабності ломбардної діяльності та рівня соціальної безпеки країни є очевидним, але неочевидним є характер такого зв’язку.

Для конкретизації характеру впливу соціальної безпеки країни на ломбардну діяльність було використано кореляційну модель. Відповідний взаємозв'язок моделювався за допомогою лінійних функцій, а невідомі параметри моделі оцінювалися за інтегральним показником.

Необхідність використання інтегрального показника дозволило в узагальненому вигляді визначити рівень розвитку ломбардної діяльності на фінансовому ринку. На основі вказаних показників побудовано алгоритм інтегральної оцінки діяльності ломбардів (рис. 3.1).

Значення і-того показника W_i в t-тий рік позначимо через $w_i(t)$, тому інтгральний показник W(t) оцінювання діяльності ломбардів визначається із рівності:

$$W(t) = \sum_{i=1}^{7} \beta_i \frac{w_i(t) - w_i^{\max}}{w_i^{\max} - w_i^{\min}}$$

$w_i^{\max} = \max_t w_i(t)$ – найбільше значення показника wi(t) за час, протягом якого здійснювалось дослідження;

$w_i^{\min} = \min_t w_i(t)$ – найменше значення показника wi(t) за час, протягом якого здійснювалось дослідження.

βi – вагові коефіцієнти показників.

Вагові коефіцієнти β_i визначаємо методом модифікованої головної компоненти та будуємо коваріаційну матрицю показників $\frac{w_i(t) - w_i^{\max}}{w_i^{\max} - w_i^{\min}}$. Визначаємо її власні значення та відповідні їм власні вектори. Власний вектор, що відповідає найбільшому власному значенню коваріаційної матриці має вигляд:

$$W_i = \begin{pmatrix} -0{,}3059 \\ 0{,}3742 \\ 0{,}3795 \\ 0{,}4068 \\ 0{,}4141 \\ 0{,}3767 \\ 0{,}3788 \end{pmatrix}$$

Вагові коефіцієнти β_i пропорційні квадратам компонент даного вектора, тобто β_1=0,0936, β_2=0,1400, β_3=0,1440, β_4=0,1655, β_5=0,1715, β_6=0,1419, β_7=0,1435.

Інтегральна оцінка діяльності ломбардів

Роки	2014	2015	2016	2017	2018
Результат	0,097711	0,140302	0,453426	0,87528	0,89949

Рис. 3.1 Алгоритм оцінки розвитку ломбардної діяльності на основі методу оцінки інтегрального показника

Отримані результати знаходяться в межах допустимого інтервалу (від 0 до 1). Причому 1 відповідає найкращому значенню відповідного показника

(W_i), а 0 найгіршому значенню цього показника. Протягом досліджуваного періоду прослідковується тенденція розвитку ломбардної діяльності на фінансовому ринку.

Наступний етап визначення кореляційної залежності розвитку ломбардної діяльності та стану соціальної безпеки передбачав формування переліку базових показників оцінювання рівня соціальної складової економічної безпеки держави. З урахуванням доступності статистичних даних нами були відібрані п'ятнадцять індикаторів соціальної безпеки, які визначені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [11]:

V_1 - частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів, %;

V_2 - відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів;

V_3 - відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів;

V_4 - співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів;

V_5 - частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, %;

V_6 - обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків ВВП;

V_7 - обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, відсотків ВВП;

V_8 - чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення;

V_9 - чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення;

V_{10} – загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, відсотків до загальної чисельності постійного населення у віці 6-17 років;

V_{11} - сума невиплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітного року, %;

V_{12} - рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення);

V_{13} - рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків населення відповідної вікової групи;

V_{14} - відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-27 та в Україні, разів;

V_{15} – забезпеченість населення житлом, у середньому на одного жителя, $м^2$ [11].

Вплив індикаторів соціальної безпеки (V_k) на інтегральний показник діяльності ломбардів (W_i) визначався за допомогою коефіцієнтів кореляції:

$$r_{ki} = \frac{\sum_{t=1}^{T}(V_{kt} - \overline{V_k})(W_{it} - \overline{W_i})}{(T-1)s_{Vk}s_{Wi}}, \qquad (3.1)$$

де T – кількість років, за які взято статистичні дані (T=5); V_{kt} – значення k-того показника соціальної безпеки в t-тий рік; $\overline{V_k}$ - середнє значення k-того показника соціальної безпеки за T років; W_{it} – величина і-того показника діяльності ломбардів в t-тий рік; $\overline{W_i}$ - середнє значення і-того показника діяльності ломбардів за T років; s_{Vk} та s_{Wi} - незміщені оцінки стандартного відхилення для k-того показника соціальної безпеки та і-того показника діяльності ломбардів відповідно.

Достовірність залежності отриманих коефіцієнтів кореляції було перевірено за критерієм Стьюдента. Для цього побудовано статистики:

$$t_{ki} = \sqrt{\frac{r_{ki}^2}{1-r_{ki}^2}(T-2)}, \qquad (3.2)$$

Ці статистики мають розподіл Стюдента зі ступенем свободи Т-2=3. Для перевірки вибираємо рівень достовірності критерію α=0,05. Тоді коефіцієнт кореляції є статистично залежні, якщо $t_{ki} > t(0,05;3)=3,182446$.

Отже встановлено наявність зв'язку між інтегральним показником діяльності ломбардів та індикатором соціальної безпеки (V_2) відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу (рис. 2) при коефіцієнті кореляції 0,8544, що підтверджує істотну залежність між даними показниками.

Отримані результати залежності пояснюються порівнянням темпу зростання ломбардної діяльності у 9,2 рази зі зростанням темпу індикатора соціальної безпеки – відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу у 1,5 рази. Погіршення даного індикатора протягом досліджуваного періоду визначається значним розшаруванням населення за рівнем доходів у результаті невідповідності рівня середньомісячної номінальної заробітної плати до середньозваженого прожиткового мінімуму на одну працездатну особу в країні, що в свою чергу вплинуло на погіршення соціального забезпечення населення та активізувало ломбардну діяльність на фінансовому ринку.

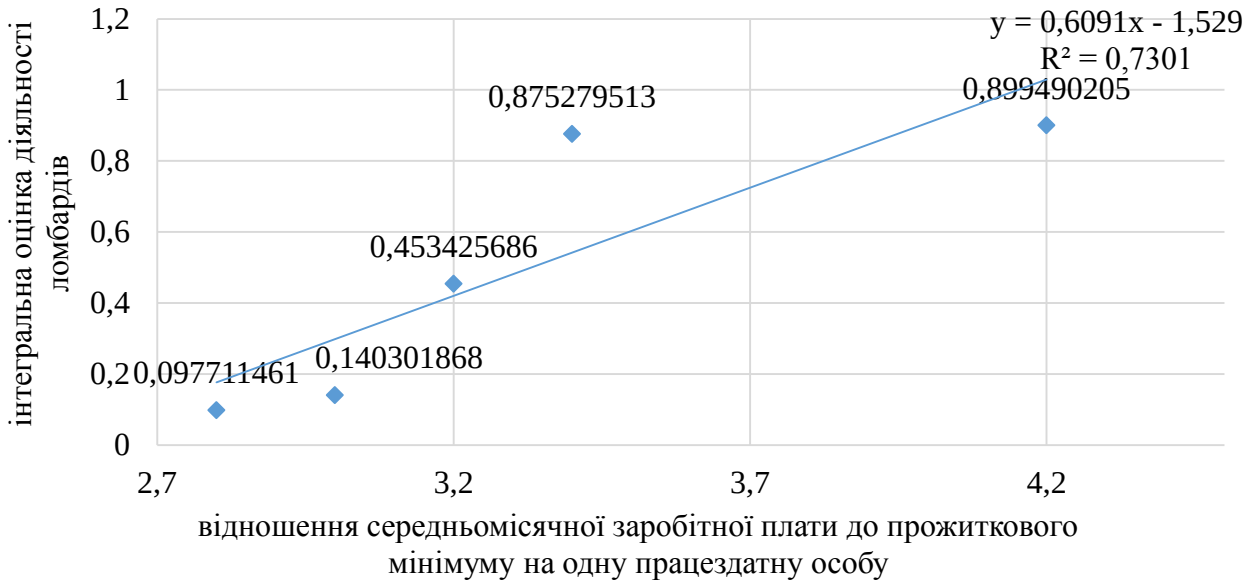

Рис. 3.2 Залежність інтегральної оцінки діяльності ломбардів від відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу

З метою детального аналізу взаємообумовленості соціальної безпеки та діяльності ломбардів визначимо кореляційну залежність індикатора соціальної безпеки (V_2) з окремими показники діяльності ломбардів (табл. 3.1) за формулами 3.1, 3.2. Для того, щоб коефіцієнт кореляції між індикатором соціальної безпеки та показниками діяльності ломбардів був значимим необхідно, відповідно критерію Стьюдента, щоб його абсолютна величина перевищувала 0,879.

Виявлені залежності між показниками діяльності ломбардів та індикатором соціальної безпеки (V_2) наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Результати кореляційних залежностей між показниками діяльності ломбардів та індикатором соціальної безпеки відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу

Показники діяльності ломбардів	Індикатор соціальної безпеки (V_2)	Коефіцієнти кореляції
Кількість ломбардів, шт.	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	-0,9529
Активи по балансу, млн. грн.	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	0,9213
Власний капітал, млн. грн.	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	0,9175
Загальна сума отриманих доходів, млн. грн.	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	0,8825
Загальна сума витрат, млн. грн.	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	0,8843

Отже, отримані результати коефіцієнтів кореляції свідчать про відповідність впливу індикатора соціальної безпеки на активи, власний капітал, величину отриманих доходів та величину витрат ломбардів. Вплив індикатора соціальної безпеки на величину наданих фінансових кредитів під заставу не виявлений. Також слід зазначити, про виявлену протилежну залежність між

індикатором та кількістю ломбардів. Основною причиною зменшення кількості ломбардів, починаючи з 2016 року були встановлені нові вимоги до суми власного капіталу, а не зменшення індикатора соціальної безпеки.

Економіка країни повинна мати соціальну орієнтацію з урахуванням економічних законів ринку. Проте, спостерігається вкрай велика диференціація доходів домогосподарств та високий ступінь розшарування населення. Це призводить до загострення як економічної, так і соціальної напруги в українському суспільстві, до зниження активності більшої частини населення країни та до виникнення складної та суперечливої за змістом фінансової поведінки домогосподарств.

Для ефективної реалізації фінансового потенціалу домогосподарств необхідно врахувати складну систему відносин між домогосподарством та іншими суб’єктами ринків, такими як ринок праці, фінансовий ринок, ринок фінансових послуг, ринок капіталів, ринок товарів, а також державними та суспільними інститутами.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень правомірно стверджувати про наявність взаємозв’язку та взаємообумовленості показників ломбардної діяльності та соціальної безпеки. Основними причинами зростання попиту на ломбардні послуги є погіршення показників соціального забезпечення населення в умовах нестабільності в країні. Це з одного боку, надає можливість населенню вирішувати фінансові проблеми, а з іншого – сприяє розвитку в Україні ринку ломбардних послуг.

За допомогою інтегральної оцінки діяльності ломбардів в Україні було визначено темп зростання ломбардних послуг, що дозволило стверджувати про активізацію і прибутковість діяльності ломбардів в Україні.

В роботі встановлено взаємозв’язок індикаторів соціальної безпеки країни та активності ломбардної діяльності та розкрито його характер за допомогою кореляційного аналізу, для чого було сформовано дві множини показників - соціальної безпеки країни та ломбардної діяльності.

Виявлено істотні залежності між індикаторами соціальної безпеки та показниками ломбардної діяльності. Найвпливовішим індикатором соціальної безпеки країни на розвиток ломбардної діяльності є співвідношення середньомісячної номінальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на одну працездатну особу.

Таким чином збільшення масштабу ломбардної діяльності в Україні є опосередкованим свідченням погіршення показників соціальної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онищенко В. О. Ринок фінансових послуг: [навч. посіб.] / В.О.Онищенко, Т.М. Завора – Полтава: ПолтНТУ, 2017. – 409 с.

2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/page.

3. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг [текст] : навчальний посібник / Є. М. Сич, В. П. Ільчук, Н. І. Гавриленко - К. : «Центр учбової літератури», 2012. - 428 с.

4. Про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2018 рік. Публічний звіт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/ZVIT/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%202018%20-20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf

5. Zavora T. M. Modeling the social security impact on lombard activities. // Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози,проблеми і перспективи: Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 15 жовтня 2019 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2019. – С. 81 – 84.

6. Нетудихата К. Л. Розвиток ломбардів як суб'єктів ринку фінансових послуг у сучасних умовах / К.Л. Нетудихата // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2016. – Вип. 21. – С. 129-133.

7. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за 9 місяців 2018 року. Національне рейтингове агентство «Рюрік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/non_banks_3_2018.pdf (дата звернення 12.07.2019 р.).

8. Завора Т.М., Ільченко В.О. Особливості ломбардної діяльності в Україні / Т.М. Завора, В.О. Ільченко // Економіка і регіон, 2017. – № 6 (67). – С. 51 – 56.

9. Hoang Tran Hau (Vietnam) (2017). Credit constraint and household income: a quantile analysis approach. *Economic Annals-XXI,* Vol. 164, №3-4, (2017), pp. 49-52. *DOI:* https://doi.org/10.21003/ea.V164-11 .

10. Величко Л. Податок на бідність: ломбарди. URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/76444/

11. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013р. №1277 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html

12. Бережецька Т. О. Аналіз індикаторів та оцінка стану соціальної безпеки в Україні. Ефективна економіка. 2019. № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7444 (дата звернення: 12.12.2019). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.171

13. Гнибіденко, І.Ф. Соціальна безпека: теорія та українська практика / За ред. І.Ф. Гнибіденка, А.М. Колота, В.В. Рогового та ін. К.: КНЕУ, 2006. 292 с.

14. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова та ін. Київ, Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 184 с.

15. Про соціально-економічне становище України за 2018 рік. Державна служба статистики України, 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2018/publ_12_2018_u.html

16. Завора Т. М. Теоретико-методичні підходи до оцінювання рівня національної безпеки у соціальній сфері в умовах системної трансформації і розвитку. Економіка і регіон. 2015. № 6 (55). С. 34–41.

17. Козаченко А.В. Інструментарій визначення впливу соціальної безпеки на розвиток ломбардної діяльності України / А.В. Козаченко, Т.М. Завора, Л.П.

Шаповал // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації, 2019. − № 3-4. − С. 62 – 71.

18. Завора Т.М., Бережецька Т.О. Передумови активізації ломбардної діяльності в Україні / Т.М. Завора, Т.О. Бережецька // Міжнародний форум «Актуальні проблеми та перспективи розвитку національного господарства в умовах глобальної нестабільності». – 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kdu.edu.ua/conf_fin/publ.php

19. Вплив фінансової поведінки домогосподарств на діяльність ломбардів в Україні / Р.В. Шинкаренко, Л.А. Свистун, Т.О. Бережецька // ІІІ Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами». – 2019.

Додаток А
Значення індикаторів для нормування соціальної безпеки*

№ п/п	Найменування індикатора, одиниця виміру	Характеристичні значення індикатора									
		$X^{L}_{крит}$	$X^{L}_{небезп}$	$X^{L}_{нездв}$	$X^{L}_{здв}$	$X^{L}_{опт}$	$X^{R}_{опт}$	$X^{R}_{здв}$	$X^{R}_{нездв}$	$X^{R}_{небезп}$	$X^{R}_{крит}$
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**
1	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів, %						18	20	23	25	30
2	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	1,5	1,8	2	2,5	3					
3	Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів	1	1,5	1,5	1,75	2					
4	Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів						4,5	5	5,5	6	7
5	Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, %						20	25	30	40	50
6	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров’я, відсотків ВВП	3	4,5	5,5	6,5	7					
7	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, відсотків ВВП	3	4,5	5,5	6,5	7					

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
8	Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення						0	6	12	20	30
9	Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення						0	10	20	40	60
10	Загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, відсотків до загальної чисельності постійного населення у віці 6—17 років	55	60	65	70	80					
11	Сума невиплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітного року, %						0	0,5	2,5	5	10
12	Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення)						1000	1100	1200	1300	1400
13	Рівень зайнятості населення у віці 15—70 років, відсотків населення відповідної вікової групи	50	53	55	58	60					
14	Відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-27 та в Україні, разів						0	2	3	4	5
15	Відношення середньої вартості 1 $м^2$ загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати, разів						1,5	2	3,5	5	6

*L (ліва частина) — для індикаторів, які є стимуляторами, нормування відбувається за критеріями лівої частини; R (права частина) — для індикаторів, які є дестимуляторами, нормування відбувається за критеріями правої частини.

Додаток Б

Аналіз індикаторів соціальної безпеки України за 2013 — 2017 роки

№ п/п	Найменування індикатора, одиниця виміру	Стимулятори					Роки						Дестимулятори				
		$X^L_{крит}$	$X^L_{небезп}$	$X^L_{нездв}$	$X^L_{здв}$	$X^L_{опт}$	2013	2014	2015	2016	2017	2018	$X^R_{опт}$	$X^R_{здв}$	$X^R_{нездв}$	$X^R_{небезп}$	$X^R_{крит}$
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**	**18**
1	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів, %						21,2	19,6	22,2	20,2	23,5	23,1	18	20	23	25	30
2	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	1,5	1,8	2	2,5	3	2,8	3,0	3,2	3,4	4,2	4,4					
3	Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів	1	1,5	1,5	1,75	2	1,5	1,6	1,5	1,4	1,3	1,8					
4	Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів						4,6	4,4	4,5	4,2	4,5	4,7	4,5	5	5,5	6	7

Продовження Додатку Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
5	Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, %						56,4	57,0	57,8	56,0	54,8	54,1	20	25	30	40	50
6	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків ВВП	3	4,5	5,5	6,5	7	4,2	3,6	3,6	3,2	3,4	3,3					
7	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, відсотків ВВП	3	4,5	5,5	6,5	7	7,3	6,4	5,8	5,4	6,0	5,9					
8	Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення						47,8	45,1	37,2	40,2	43,1	40,9	0	6	12	20	30
9	Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення						68,0	59,6	56,0	54,8	52,0	51,4	0	10	20	40	60
10	Загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, відсотків до загальної чисельності постійного населення у віці 6—17 років	55	60	65	70	80	83,0	78,4	78,5	78,5	79,1	78,5					
11	Сума невиплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітного року, %						2,5	2,2	7,0	4,8	3,4	3,7	0	0,5	2,5	5	10

Продовження Додатку Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
12	Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення)						1247	1236	1327	1398	1241	1205	1000	1100	1200	1300	1400
13	Рівень зайнятості населення у віці 15—70 років, відсотків населення відповідної вікової групи	50	53	55	58	60	60,3	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1					
14	Відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-27 та в Україні, разів						10,84	15,07	20	17,54	13,67	13,32	0	2	3	4	5
15	Відношення середньої вартості 1 $м^2$ загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати, разів												1,5	2	3,5	5	6